

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ (1683-2018)

Στις 29 Αυγούστου του 1526 έλαβε χώρα η μάχη του Μόχατς, στην Ουγγαρία, όπου ο ουγγρικός στρατός υπέστη συντριπτική ήττα από τους Οθωμανούς.

Οι νεκροί Ούγγροι στρατιώτες ξεπέρασαν τις 24.000, μεταξύ των οποίων και ο βασιλιάς τους Λουδοβίκος II.

Μετά τη μάχη του Μόχατς η Ουγγαρία χωρίστηκε σε τρία τμήματα: τη «βασιλική» Ουγγαρία, υπό τη διακυβέρνηση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας των Αψβούργων, το κατεχόμενο από τους Τούρκους κεντρικό τμήμα και την αυτόνομη αλλά υποτελή στους Τούρκους Τρανσυλβανία. Ακολούθησε μια σειρά από πολέμους των Οθωμανών εναντίον των Αψβούργων με κορυφώσεις τις δυο πολιορκίες της Βιέννης.

Στην πρώτη πολιορκία της όταν ο οθωμανικός στρατός είχε φθάσει, τον Σεπτέμβριο του 1529, στα σύνορα της Αυστρίας, έπεσε χολέρα στο τουρκικό στρατόπεδο, ενώ οι Αυστριακοί βοηθήθηκαν και από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες με έντονες βροχοπτώσεις που δυσκόλευαν την πολιορκία.

Έτσι, πρόλαβαν και ενισχύθηκαν τα τείχη της Βιέννης και οι προσπάθειες των Τούρκων να την καταλάβουν απέτυχαν. Η πολιορκία έληξε στα μέσα Οκτωβρίου του ίδιου έτους.

Στις 15 Αυγούστου του 1664 είχε συναφθεί εικοσαετής συμφωνία ειρήνης μεταξύ Αυστρίας και Τουρκίας.

Το 1682, όταν φάνηκαν οι προθέσεις των Τούρκων για μη ανανέωση της εικοσαετούς συμφωνίας, ο αυτοκράτορας Λεοπόλδος Ι φρόντισε και δημιούργησε συμμαχίες με τη Βαυαρία, την Πολωνία και τη Σαξωνία.

Οι τουρκικές δυνάμεις, που επιχείρησαν τη δεύτερη πολιορκία της Βιέννης, βρίσκονταν υπό την ηγεσία του Μεγάλου Βεζύρη Καρα Μουσταφά, ο οποίος διέθετε περίπου 200.000 άνδρες, ενώ οι αυστριακές δυνάμεις ανέρχονταν σε περίπου 30.000.

Αρχές Ιουλίου του 1683, με την άμυνα της πόλης ήδη έτοιμη να καταρρεύσει, ο Λεοπόλδος εγκατέλειψε τη Βιέννη και κατέφυγε στην παραδουνάβια πόλη Linz.

Η υπεράσπιση της πόλης είχε αφηθεί σε 11.000 στρατιώτες, οι οποίοι ενισχύθηκαν με πολιτοφύλακες και εθελοντές. Μέχρι τις αρχές Σεπτεμβρίου οι Τούρκοι σκάβοντας λαγούμια ανατίναζαν τα τείχη της πόλης και είχαν καταλάβει ανατολικά τμήματα της Βιέννης με τον αυστριακό στρατό να έχει υποχωρήσει δυτικά του Δούναβη. Η δύναμη των Αυστριακών υπερασπιστών της πόλης μειώθηκε στις 4.000 άνδρες και η τύχη της Βιέννης κρεμόταν πλέον από μια κλωστή.

Όμως, την ύστατη ώρα κατέφθασαν οι συμμαχικές δυνάμεις των Αυστριακών, στις οποίες είχαν προστεθεί και άλλα γερμανικά πριγκιπάτα με φροντίδα του Πάπα.

Στις 12 Σεπτεμβρίου έλαβε χώρα η καθοριστική μάχη στο όρος Kahlenberg. Αποφασιστική στη μάχη αυτή, που έγειρε την πλάστιγγα υπέρ των συμμάχων των Αυστριακών, υπήρξε η συμβολή των Πολωνών με 14.000

θωρακισμένους ιππείς, 7.000 πεζούς και 28 κανόνια υπό τον βασιλιά Jan III Sobieski.

Οι Τούρκοι βρέθηκαν μεταξύ των τειχών της πόλης και των ενωμένων συμμαχικών δυνάμεων υπό τον Sobieski και υπέστησαν βαριά ήττα, μετά την οποία άρχισε ουσιαστικά η συρρίκνωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Ήδη την άνοιξη του 1684, με τη μεσολάβηση του Πάπα, κλείστηκε συμμαχία, γνωστή ως «Ιερά Συμμαχία», του Λεοπόλδου I με την Πολωνία-Λιθουανία και τη Βενετία. Το 1686 προσχώρησε στη συμμαχία και η Ρωσία.

Τα επόμενα χρόνια οι Αυστριακοί από αμυνόμενοι έγιναν επιτιθέμενοι και σταδιακά πέτυχαν την κατάκτηση ολόκληρης της Ουγγαρίας δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για τη διαμόρφωση μιας **φιλόδοξης επεκτατικής πολιτικής** της Αυστρίας με το βλέμμα στραμμένο για πάνω από 200 χρόνια στα Βαλκάνια.

Το 1688, αφού είχε προηγηθεί η κατάληψη της Βούδας από τους Αυστριακούς, σύμβουλοι του Λεοπόλδου I αποφάνθηκαν ότι έπρεπε να κλειστεί ειρήνη με τους Τούρκους προς αποφυγήν διμέτωπου αγώνα, δυτικά με τους Γάλλους και ανατολικά με τους Τούρκους.

Η Πύλη ανταποκρίθηκε και οι εκπρόσωποί της, Ζουλφικάρ Εφέντη και Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, «ο εξ απορρήτων», (1641-1709), άρχισαν τον Φεβρουάριο του 1689 ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις, στις οποίες συμμετείχαν Πολωνοί και Βενετοί απεσταλμένοι. Οι διαπραγματεύσεις σύρθηκαν ανεπιτυχώς μέχρι το καλοκαίρι του 1690 οπότε και ναυάγησαν.

Η πολεμική δραστηριότητα συνεχιζόταν και έδωσε την ευκαιρία να αναδειχθεί μια τεράστια στρατηγική

προσωπικότητα στο πρόσωπο του πρίγκιπα Ευγένιου της Σαβοΐας, ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί ο «μοιραίος άνθρωπος» για τους Τούρκους και συγχρόνως μάνα εξ ουρανού για τους Αυστριακούς, εφόσον ο Γάλλος αυτός πρίγκιπας είχε ζητήσει να προσφέρει τις στρατιωτικές του υπηρεσίες στον βασιλιά Λουδοβίκο XIV. Όμως, ο πρίγκιπας Ευγένιος δεν αξιολογήθηκε θετικά από τον ίδιο τον Λουδοβίκο XIV και το αίτημά του απορρίφθηκε με αποτέλεσμα να απευθυνθεί στον Λεοπόλδο I, ο οποίος τον αποδέχθηκε και μάλιστα το κρίσιμο έτος 1683.

Ο Ευγένιος της Σαβοΐας συμμετείχε στη μάχη του Kahlenberg και ως μόλις εικοσάχρονος στρατηγός έλαβε μέρος στην κατάκτηση της Βούδας, ενώ το 1687 πέτυχε την πρώτη του νίκη επί των Τούρκων ως διοικητής του ιππικού στη μάχη του Μόχατς. Αμέσως μετά οι Αυστριακοί κατέκτησαν εδάφη μέχρι την Κροατία, Σερβία και Ρουμανία.

Όμως, τον Ιανουάριο του 1690 οι Τούρκοι νίκησαν στο Κατσάνικ του Κοσσυφοπεδίου τους Αυστριακούς αναγκάζοντας τους να υποχωρήσουν βορειότερα μέσω της σημερινής πόλης Νις.

Ορόσημο στη σερβική Ιστορία αποτελεί η «Μεγάλη Μετανάστευση» του 1690, όταν περίπου 50.000 κάτοικοι της περιοχής, οι οποίοι είχαν υποστηρίξει τους Αυστριακούς, εγκατέλειψαν προς αποφυγήν τουρκικών αντιποίνων μαζικά την ιδιαίτερη πατρίδα τους και εγκαταστάθηκαν οριστικά στο Βελιγράδι και στη Βοϊβοντίνια.

Ακολούθησε, το 1697, η υπό την ηγεσία του πρίγκιπα Ευγένιου σημαντική νίκη επί των Τούρκων στη μάχη της Zenta, στη σημερινή Βοϊβοντίνια.

Η Συνθήκη Ειρήνης του 1698, μεταξύ του Λεοπόλδου Ι και του Λουδοβίκου XIV επανέφερε τη διάθεση για διαπραγματεύσεις μεταξύ Αυστριακών και Τούρκων.

Τον κύριο ρόλο στις διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν είχε για τους Οθωμανούς και υπό την εποπτεία του Μεγάλου Βεζύρη ο μυστικοσύμβουλος του σουλτάνου, Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, σπουδαγμένος στην Ιταλία, ο οποίος διακρινόταν για τη μόρφωση, την ευγενική δυτικότροπη συμπεριφορά του και την πνευματική σπιρτάδα του.

Στις διαπραγματεύσεις, που έγιναν στο Κάρλοβιτς, στη σημερινή Σερβία, συμμετείχαν Βενετοί, Πολωνοί και Ρώσοι, ως εκπρόσωποι των συμμάχων των Αυστριακών (με διαφορετικά συμφέροντα έναντι των Τούρκων), ενώ συμμετείχαν, ως μεσολαβητές και σε συντονισμό μεταξύ τους, εκπρόσωποι των δύο μεγάλων ναυτικών δυνάμεων, της Αγγλίας και της Ολλανδίας.

Οι διαπραγματεύσεις διήρκεσαν πάνω από τρεις μήνες.

Οι Ρώσοι υπέγραψαν πρώτοι, στις 25 Δεκεμβρίου 1698, μια ξεχωριστή συμφωνία ανακωχής με τους Τούρκους, διετούς διάρκειας, με την οποία παραχωρήθηκε στη Ρωσία το Αζώφ.

Ξεχωριστή συμφωνία υπογράφηκε επίσης, στις 6 Ιανουαρίου του 1699, μεταξύ Πολωνίας και Τουρκίας. Αυτή προέβλεπε κυρίως την αποχώρηση των πολωνικών στρατευμάτων από τη Μολδαβία και την παραχώρηση στην Πολωνία μέρους της δυτικής Ουκρανίας.

Η τρίτη Συνθήκη, μεταξύ Βενετίας και Τουρκίας, ιδιαίτερου ελληνικού ενδιαφέροντος, προέβλεπε την αναγνώριση από την Τουρκία της κυριαρχίας της Βενετίας

στη Δαλματία, στην Πελοπόννησο, στη Λευκάδα, στην Αίγινα και στην Τήνο καθώς επίσης την παραίτηση από την Τουρκία κάθε δικαιώματος επιβολής φόρου στη Ζάκυνθο.

Συγχρόνως, η Βενετία αναγνώρισε την κυριαρχία της Τουρκίας στη Στερεά Ελλάδα και στα νησιά του Αιγαίου και παραχώρησε στην Τουρκία το φρούριο της Ναυπάκτου και τις περιοχές Αντιρρίου και Ξηρόμερου της Πρέβεζας.

Η Συνθήκη Ειρήνης του Κάρλοβιτς μεταξύ Αυστριακών και Τούρκων, υπογράφηκε στις 26 Ιανουαρίου του 1699. Με αυτή προσαρτήθηκε στην Αυστρία η Τρανσυλβανία και η Ουγγαρία εκτός του Μπανάτου της Τιμισοάρας. Η ειρήνη συμφωνήθηκε να έχει διάρκεια 25 χρόνια, όμως αυτό δεν συνέβη, διότι το 1716, ο σουλτάνος Άχμετ III συγκέντρωσε μεγάλο στρατό στο Βελιγράδι για να εκστρατεύσει εκ νέου με σκοπό να καταλάβει τη Βιέννη. Ο πιο ενδεδειγμένος στρατιωτικός ηγέτης για την αντιμετώπιση των Τούρκων ήταν ο πρίγκιπας Ευγένιος.

Ενόψει της νέας τουρκικής απειλής ο Ευγένιος κατέφθασε στη βόρεια Σερβία στις αρχές Ιουλίου του 1716 με έναν στρατό 70.000 ανδρών, αντιμετώπισε διπλάσιες τουρκικές δυνάμεις και στις 5 Αυγούστου κατατρόπωσε τους Τούρκους στο φρούριο του Petrovaradin, που βρίσκεται απέναντι από το Νόβι Σαντ, στην άλλη όχθη του Δούναβη.

Μετά την κατάληψη, το φθινόπωρο του 1716, και του φρουρίου της Τιμισοάρα (στη σημερινή Ρουμανία), ο πρίγκιπας Ευγένιος κατευθύνθηκε την άνοιξη του 1717 προς το Βελιγράδι, όπου στη συμβολή των ποταμών Δούναβη και Σάβου δέσποζε το φρούριο Καλεμέγκνταν ελέγχοντας πλήρως τη ναυσιπλοΐα στα Βαλκάνια.

Στα μέσα Ιουνίου οι Αυστριακοί περικύκλωσαν το φρούριο που υπεράσπιζαν 30.000 Τούρκοι, όμως στα τέλη Ιουλίου έφθασαν στην περιοχή ενισχύσεις 120.000 ανδρών, με συνέπεια οι δυνάμεις του πρίγκιπα Ευγένιου να κινδυνεύσουν από δύο τουρκικά μέτωπα.

Εκεί κατάφερε να επιδείξει τις τεράστιες στρατηγικές του ικανότητες και η νίκη που πέτυχε στις 16 Αυγούστου 1717, υπήρξε η κορυφαία στη στρατιωτική του σταδιοδρομία.

Με τη νίκη αυτή η Αυστρία πέτυχε τη μεγαλύτερη εδαφική επέκταση στην Ιστορία της.

Με τη Συνθήκη Ειρήνης του Πασάροβιτς (το σημερινό Požarevac της Σερβίας), σφραγίσθηκε, στις 21 Ιουλίου 1718, το τέλος των πολέμων της Αυστρίας με αρχιστράτηγο τον πρίγκιπα Ευγένιο της Σαβοΐας εναντίον της Τουρκίας που ολοκληρώθηκαν με την κατάληψη του Βελιγραδίου από τους Αυστριακούς, το 1717.

Επίσης, η ηττημένη από τους Τούρκους Βενετία παραιτήθηκε από τις κτήσεις της στην Πελοπόννησο και στην Κρήτη, κέρδισε όμως τα Κύθηρα και μερικές περιοχές στην Ήπειρο, στην Αλβανία και στη Δαλματία, ενώ συνέχιζε να έχει υπό την κυριαρχία της τα Ιόνια Νησιά και την Πάργα.

Συγχρόνως, με την παράλληλη εμπορική συνθήκη μεταξύ Αυστρίας και Τουρκίας δόθηκε το δικαίωμα στους υπηκόους των δύο αυτοκρατοριών να ασχοληθούν ανεμπόδιστα με το εμπόριο, τόσο δια της ξηράς και θαλασσίως, όσο και μέσω της ναυσιπλοΐας στον Δούναβη.

Η Συνθήκη του Πασάροβιτς άνοιξε ουσιαστικά τον δρόμο για τους Έλληνες πραγματευτές που κάλυψαν, κατά τον 18ο αιώνα, εμπορικά τα εδάφη μεταξύ της σκλαβωμένης

Ελλάδος και της Βιέννης, η οποία με την εκεί παρουσία Ελλήνων εμπόρων και λογίων εξελίχθηκε στην «πρωτεύουσα της Ελλάδος του Εξωτερικού, που εκτεινόταν από τη Ρωσία ως την Τεργέστη», όπως εύστοχα την χαρακτήρισε ο Σπυρίδων Λάμπρος.

Κυρίως μετά το 1730, εκατοντάδες Ελλήνων εμπόρων έδρασαν επιτυχώς στην πρωτεύουσα της Αυστρίας, η οποία αποτελούσε το κυριότερο εμπορικό κέντρο της Ευρώπης.

Μετά από αίτημά του πρίγκιπα Ευγένιου, ο αυτοκράτορας της Αυστρίας Κάρολος VI υπέγραψε, το 1723, διάταγμα, το οποίο επέτρεπε την ίδρυση του πρώτου ορθόδοξου ναού στη Βιέννη, όπου οι Έλληνες έμποροι είχαν ιδρύσει από τις αρχές του 18ου αιώνα την Αδελφότητα του Αγ. Γεωργίου και ορθόδοξες λειτουργίες τελούνταν στην άνετη οικία του Απεσταλμένου της Πύλης Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου.

Η οικονομική ευημερία των Ελλήνων εμπόρων που προκλήθηκε από τα συμφωνηθέντα στο Πασάροβιτς λειτούργησε πολύ ευνοϊκά για τους Αυστριακούς. Ένα μέρος της οικονομικής ευμάρειας των Ελλήνων εμπόρων κατέληγε με κατάλληλους χειρισμούς των Αυστριακών υπέρ αυτών. Ενώ αρχικά είχαν υπάρξει διαμαρτυρίες εναντίον της εμπορικής δραστηριότητας των Ελλήνων με αναφορές για διαρροή συναλλάγματος εις βάρος της Αυστρίας, με προνόμια που δόθηκαν με αυτοκρατορικά διατάγματα και με αντίστοιχα διοικητικά μέτρα, πλούσιοι Έλληνες μετατράπηκαν σε τιτλούχους ευγενείας με αυστριακή υπηκοότητα, που χρηματοδότησαν πολύ έντονα την ανάπτυξη της νέας τους πατρίδας.

Αντίθετα, οι Έλληνες οθωμανοί υπήκοοι της Αδελφότητας του Αγίου Γεωργίου δεν αποπροσανατολίστηκαν από τον

εθνικό σκοπό που ήταν η απελευθέρωση της Ελλάδος και γι' αυτό επέλεξαν για προστάτη τον Άγιο Γεώργιο ως «των αιχμαλώτων ελευθερωτή».

Με τη συνθήκη αυτή της 18ης Σεπτεμβρίου 1739 μεταξύ Τούρκων και Αυστριακών τερματίστηκαν οι πόλεμοι των Αψβούργων εναντίον των Τούρκων της περιόδου 1735-1739 μετά την ήττα της Αυστρίας, τον Ιούλιο του 1739, κοντά στο Βελιγράδι.

Απόντος του πρίγκιπα Ευγένιου, ο οποίος είχε πεθάνει προ τριετίας, αναχαιτίστηκε προσωρινά ο αυστριακός επεκτατισμός στα Βαλκάνια. Η Αυστρία αναγκάστηκε να εκχωρήσει στην Οθωμανική Αυτοκρατορία το Βασίλειο της Σερβίας (αυτόνομη επαρχία των Αψβούργων από το 1718), το νότιο τμήμα του Μπανάτου της Τιμισοάρας και τη βόρεια Βοσνία.

Παράλληλα, τέθηκε τέλος στον ρωσο-τουρκικό πόλεμο της ίδιας περιόδου παρά τις πολεμικές επιτυχίες των Ρώσων, εφόσον Αυστρία και Ρωσία πολεμούσαν εναντίον της Τουρκίας στο πλαίσιο των συμμαχικών τους υποχρεώσεων προκειμένου η μεν Αυστρία να επεκτεινόταν στα Βαλκάνια η δε Ρωσία στη Μαύρη Θάλασσα.

Πιο οδυνηρή ήταν η συνθήκη ειρήνης για τη Ρωσία, η οποία αναγκάστηκε να παραιτηθεί σχεδόν από όλα τα εδαφικά κέρδη που είχε στα πεδία των μαχών.

Με τη συνθήκη που υπογράφηκε στις 21 Ιουλίου του 1774 στο χωριό Κιουτσούκ Καϊναρτζή, το οποίο βρίσκεται στη σημερινή βορειοανατολική Βουλγαρία, η Ρωσία, επί Αικατερίνης Β΄, κατάφερε να μετατρέψει σε μεγάλη διπλωματική νίκη το αποτέλεσμα της στρατιωτικής της νίκης στον πόλεμο εναντίον των Τούρκων (1768-1774)

και να θέσει υπό την κυριαρχία της την Αζοφική, την Κριμαία και τη Βεσσαραβία.

Μετά τα «ορλωφικά» οι Ρώσοι πέτυχαν μια πολύ μεγάλη νίκη στη ναυμαχία του Τσεσμέ, το 1770. Από τη ναυμαχία της Ναυπάκτου, το 1571, ο οθωμανικός στόλος δεν είχε πάθει τέτοια καταστροφή, γεγονός που έδωσε τη δυνατότητα στους νικητές να κυριαρχήσουν στο Αιγαίο και να καταλάβουν, το 1771, τις Κυκλάδες και τη Σάμο και να τα κρατήσουν μέχρι το τέλος του πολέμου.

Σύμφωνα με τους όρους της συνθήκης, η Ρωσία απέκτησε μεταξύ άλλων το Αζώφ και αναγνώρισε την πολιτική ανεξαρτησία των Τατάρων της Κριμαίας, της Βεσσαραβίας και του Κουμπάν, επέστρεψε στον σουλτάνο τα νησιά του Αιγαίου που κατείχε (και την Πελοπόννησο), του επέστρεψε επίσης τις παρίστριες ηγεμονίες Μολδαβία και Βλαχία, των οποίων διασφαλίστηκε η αυτονομία, εξασφάλισε όμως δικαίωμα να διατηρεί στόλο στον Εύξεινο Πόντο, συνεπώς δικαίωμα ελεύθερης ναυσιπλοΐας υπό ρωσική σημαία εμπορικών πλοίων σε αυτόν.

Επίσης, εξασφάλισε το, έστω ασαφές, δικαίωμα προστασίας των ορθοδόξων χριστιανών υπηκόων της Πύλης από τον τσάρο.

Παράλληλα, τα διάφορα φρούρια στον Εύξεινο Πόντο αποδόθηκαν στη Ρωσία και δόθηκε πολιτική ανεξαρτησία στο χανάτο των Τατάρων της Κριμαίας. Η δυνατότητα έκτοτε της Ρωσίας να επεμβαίνει στα εσωτερικά της Κριμαίας οδήγησε, το 1783, στην ένταξή της στις κτήσεις της.

Με τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή η Ρωσία εξασφάλισε επίσης την ελεύθερη ναυσιπλοΐα στις

οθωμανικές θάλασσες όσων πλοίων έφεραν τη ρωσική σημαία. Αυτό αξιοποιήθηκε από τους Έλληνες, οι οποίοι με την άδεια της Ρωσίας δημιούργησαν σημαντικό στόλο που έπλεε στον Εύξεινο Πόντο υπό ρωσική σημαία.

Έτσι επήλθε μια γρήγορη αλλαγή προσανατολισμού των Ελλήνων πλοιοκτητών, οι οποίοι μέχρι το πρώτο ήμισυ του 18ου αιώνα προτιμούσαν κυρίως τη γαλλική σημαία. Ελληνικής πλοιοκτησίας πλοία με ρωσικά ναυλωτήρια έπλεαν πλέον από την Κριμαία έως το Γιβραλτάρ και ο εμπορικός στόλος των ελληνικών νησιών πραγματοποίησε αλματώδη ανάπτυξη.

Από τις εξελίξεις που ακολούθησαν τη Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή σημαντική για την Ελλάδα ήταν η Συνθήκη της Αμιένης, η οποία υπογράφηκε μεταξύ Γαλλίας και Αγγλίας και ρύθμιζε κυρίως θέματα αποικιών των δύο χωρών. Με την υπογραφή της, στις 25 Μαρτίου 1802, τα Επτάνησα, τα οποία με τη Συνθήκη του Κάμπο Φόρμιο (17 Οκτωβρίου του 1797) και τη διάλυση της Δημοκρατίας της Βενετίας από τον Ναπολέοντα είχαν παραχωρηθεί στη Γαλλία, αναγνωρίστηκαν ως «Επτάνησος Πολιτεία», μια αυτόνομη δημοκρατία υπό την επικυριαρχία της Πύλης.

Όμως, ο βίος της Επτανήσου Πολιτείας υπήρξε πολύ σύντομος. Με τη Συνθήκη του Τιλσίτ (8 Ιουλίου 1807), που ακολούθησε τη νίκη του Ναπολέοντα στο Αούστερλιτς, τα Επτάνησα παραχωρήθηκαν πάλι στη Γαλλία. Στη συνέχεια, μεταξύ 1809 και 1814, οι Άγγλοι κατέκτησαν σταδιακά όλα τα Ιόνια Νησιά και με τη Συνθήκη των Παρισίων, της 5ης Νοεμβρίου 1815, δημιουργήθηκε το αυτόνομο Ιονικό κράτος υπό την προστασία της Μεγ. Βρετανίας με το επίσημο όνομα «Ηνωμένον Κράτος των Ιονίων Νήσων», γνωστό και ως

Ιόνιος Πολιτεία. Το 1850 το κοινοβούλιό του ψήφισε την ένωση με την Ελλάδα, την οποία απέρριψε η Μεγ. Βρετανία ως εγγυήτρια δύναμη. Τελικά, τα Επτάνησα δόθηκαν στην Ελλάδα, ως «προίκα» του νέου βασιλιά της, Γεώργιου Α΄, το 1864.

Το εμπόριο των βαλκανικών χωρών με την Αυστρία είχε δημιουργήσει ανάλογη πνευματική κινητικότητα και η διακίνηση ιδεών με αφετηρία το 1789 δημιούργησε προσδοκίες στους υπόδουλους λαούς.

Η Σερβία είχε λάβει μια μικρή πρώτη δόση ελευθερίας στο πλαίσιο του βραχύβιου αυτόνομου Βασιλείου της Σερβίας (1718-1739), που έσβησε με την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης του Βελιγραδίου.

Τις δεκαετίες μετά τη Συνθήκη Ειρήνης του Βελιγραδίου οι γενίτσαροι πήραν το πάνω χέρι στη Σερβία μη υπακούοντας στον πασά του Βελιγραδίου.

Το 1801 οι γενίτσαροι δολοφόνησαν τον πασά και ανέθεσαν την εξουσία σε τέσσερις δικούς τους αρχηγούς, αποκαλούμενους «νταήδες».

Τελικά υπήρξε, το 1804, μια εξέγερση εναντίον των «νταήδων», οι οποίοι όμως προχώρησαν αμέσως στη δολοφονία 70 προκρίτων γεγονός που δημιούργησε γενική κινητοποίηση του πληθυσμού. Σε αυτή τη φάση έδωσε το ηγετικό του παρόν ο Καραγιώργης Πέτροβιτς. Οι «νταήδες» συνελήφθησαν και αποκεφαλίστηκαν από επαναστάστες και αυτό αποτέλεσε ενθάρρυνση για αύξηση των απαιτήσεων από πλευράς τους διεκδικώντας πλέον από τον σουλτάνο περισσότερα προνόμια.

Η εξέγερση εξελίχθηκε σε κανονική επανάσταση κατά της κεντρικής τουρκικής εξουσίας και τον Αύγουστο του 1805 για πρώτη φορά ο στρατός του Καραγιώργη νίκησε τον τακτικό στρατό του σουλτάνου, στο Ιβάνκοβατς. Τον Νοέμβριο του ίδιου έτους κατελήφθη από τους επαναστάτες η πόλη Σμεντέροβο, ενώ τον Νοέμβριο του 1806 έπεσε και το φρούριο Καλεμέγκνταν στο Βελιγράδι.

Η Πύλη εξακολουθούσε να αρνείται την ικανοποίηση των αιτημάτων των επαναστατών και απέρριπτε τις ασθενικές ρωσικές επεμβάσεις υπέρ των Σέρβων. Μάλιστα οι Τούρκοι προχώρησαν, τον Δεκέμβριο του 1806, σε κήρυξη πολέμου κατά της Ρωσίας μετά από συνεννόηση με τον Ναπολέοντα, ο οποίος είχε καταλάβει ήδη τη Δαλματία και την Ιστρία.

Με τη γαλλο-ρωσική συμφωνία ειρήνης και συμμαχίας στο Τιλσίτ, τον Ιούνιο του 1807, που ακολούθησε την ήττα των Ρώσων, διακόπηκαν οι ρωσο-σερβικές επιχειρήσεις, όπως προέβλεπαν οι όροι της γαλλο-ρωσικής συμφωνίας.

Ακολούθησε, τον Αύγουστο του 1807, ρωσο-τουρκική συνθήκη ανακωχής, η οποία όπως και η γαλλο-ρωσική συμφωνία δεν ανέφερε τίποτε περί Σέρβων.

Η τύχη χαμογέλασε για πολύ λίγο στους Σέρβους, επειδή οι κινήσεις στην ευρωπαϊκή σκακιέρα δημιούργησαν νέα δεδομένα. Συγκεκριμένα, λόγω της συμμαχίας που έκλεισαν, τον Ιανουάριο του 1809, οι Τούρκοι με τους Άγγλους, προέκυψε νέος ρωσο-τουρκικός πόλεμος και συνεπώς νέα ρωσο-σερβική σύμπραξη, η οποία απεδείχθη όμως ανεπαρκής διότι οι Ρώσοι δεν ήταν διατεθειμένοι να πάρουν στην πλάτη τους τη σερβική υπόθεση.

Με τον Ναπολέοντα να ετοιμάζεται να επιτεθεί στη Ρωσία, οι Ρώσοι άρχισαν τον Οκτώβριο του 1811 διαπραγματεύσεις για ειρήνη με την Τουρκία, η οποία υπογράφηκε τον Μάιο του 1812 στο Βουκουρέστι. Σύμφωνα με αυτή η Σερβία αποκτούσε περιορισμένη αυτονομία υπό την κυριαρχία του σουλτάνου, εσωτερική αυτοδιοίκηση, αμνηστία για τους επαναστάτες αλλά και τουρκικές φρουρές στις πόλεις.

Οι Σέρβοι είχαν σκοπίμως αφεθεί απληροφόρητοι για το περιεχόμενο της συνθήκης, μετά την υπογραφή της οποίας ουσιαστικά οι Ρώσοι τους άφησαν ξεκρέμαστους, ενώ από την άλλη πλευρά οι Τούρκοι ζητούσαν πλήρη αποκατάσταση της παλιάς τάξης πραγμάτων.

Οι κραυγές αγωνίας του Καραγιώργη προς τη Ρωσία και προς την Αυστρία έμειναν αναπάντητες. Ο ίδιος κατέφυγε, στις 3 Οκτωβρίου του 1813, στο γειτονικό Ζεμλίνο και οδηγήθηκε αμέσως στις αυστριακές φυλακές. Στις 7 Οκτωβρίου του 1813 οι Τούρκοι πήραν εκ νέου το ανυπεράσπιστο Βελιγράδι.

Με τους Σέρβους εγκαταλειμμένους από όλους ο Τούρκοι αποκεφάλιζαν καθημερινά δεκάδες και παλούκωναν τα κεφάλια τους στους κεντρικούς δρόμους του Βελιγραδίου με συνέπεια να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις νέας μαζικής εξέγερσης. Η πρώτη επαναστατική πράξη εκδηλώθηκε στο Βάλιεβο, τον Απρίλιο του 1815.

Η ανταπόκριση ήταν άμεση και μαζική με αποτέλεσμα σε δύο μήνες να απελευθερωθεί ολόκληρο το πασαλίκι του Βελιγραδίου. Αρχηγός αυτής της δεύτερης σερβικής επανάστασης αναδείχθηκε ο Μίλος Ομπρένοβιτς.

Προσπάθεια του Αλέξανδρου Υψηλάντη, το 1820, να ενεργήσουν από κοινού σε ένα συμμαχικό πλαίσιο με τον Ομπρένοβιτς δεν ευδοκίμησε.

Τελικά, οι συγκυρίες ευνόησαν τη Σερβία μετά τον ρωσο-τουρκικό πόλεμο του 1828 και αφού είχε προηγηθεί η καταστροφή του τουρκο-αιγυπτιακού στόλου στο Ναυαρίνο.

Η νίκη της Ρωσίας και η κατάληψη της Αδριανούπολης, τον Αύγουστο του 1828, οδήγησε στην αναγνώριση, με τη Συνθήκη της Αδριανούπολης του 1829, της αυτόνομης ηγεμονίας της Σερβίας με κληρονομικό ηγεμόνα τον Μίλος Ομπρένοβιτς και υπό την επικυριαρχία του σουλτάνου.

Την Ελληνική Επανάσταση προετοίμασαν οι εξελίξεις του τέλους του 18ου αιώνα, με ορόσημα τη Γαλλική Επανάσταση του 1789 και τον τραγικό θάνατο του Ρήγα Βελεστινλή, το 1798, καθώς επίσης η ίδρυση στην Οδησό της Φιλικής Εταιρείας, το 1814, συνεπικουρούμενη ηθικά και οικονομικά από την ιδρυθείσα το ίδιο έτος στη Βιέννη «Φιλόμουσο Εταιρεία».

Και οι δύο «Εταιρείες» στηρίχθηκαν στους ομογενείς, που είχαν αναπτύξει εμπορική δραστηριότητα κυρίως στη Βιέννη, στην Ουγγαρία, στη Λειψία, στα Βαλκάνια, στο Κίεβο και σε παράκτιες πόλεις της Μαύρης Θάλασσας.

Η ανάπτυξη της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας ως συνέπεια της Συνθήκης του Κιουτσούκ Καϊναρτζή έδωσε στην Ύδρα τη δυνατότητα, σε συνδυασμό, αφενός με κάποια προνόμια που της παραχωρήθηκαν και αξιοποιήθηκαν, να αποτελέσει ένα βασικό οικονομικό στήριγμα που εξασφάλισε οπλισμό και ικανούς ναυτικούς.

Δυστυχώς, η επανάσταση που κήρυξε ο Αλέξανδρος Υψηλάντης, τον Φεβρουάριο του 1821, στη Μολδοβλαχία είχε τραγικό τέλος. Ως αίτια της αποτυχίας έχουν καταγραφεί, μεταξύ άλλων, η καταδίκη (σαφώς υπό την απειλή του σουλτάνου) της επανάστασης από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Γρηγόριο Ε΄ και ο αφορισμός του Υψηλάντη, η αρνητική αντίδραση του τσάρου Αλέξανδρου Α΄ και βεβαίως η απειρία, όσον αφορά πολεμική δράση, των μαχητών και κυρίως των ενταχθέντων στον Ιερό Λόχο, που έπεσαν στη μάχη στο Δραγατσάνι της Βλαχίας, στις 19 Ιουνίου του 1821.

Η επανάσταση που άρχισε στην Πελοπόννησο τον Μάρτιο του 1821 είχε μετά από πολλές παλινδρομήσεις ευνοϊκή κατάληξη. Όμως, οι επαναστάσεις στη Χίο, στη Μακεδονία, στην Ήπειρο και στη Θεσσαλία πνίγηκαν στο αίμα.

Ισχυρό ούριο άνεμο στο επαναστατικό τόλμημα των Ελλήνων, τουλάχιστον στο ηθικό επίπεδο, αποτέλεσε το φιλελληνικό κίνημα στο εξωτερικό, το οποίο εντάθηκε μετά τις σφαγές της Χίου (Μάρτιος 1822) και την έξοδο του Μεσολογγίου (Απρίλιος 1826). Από την άλλη πλευρά, ανασχετικός παράγων αποδείχθηκαν οι εσωτερικές έριδες μεταξύ των οπλαρχηγών, προεστών, πλοιοκτητών και εμπόρων.

Στη Β΄ Εθνοσυνέλευση στο Άστρος (1823), έγινε εμφανής η σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των οπλαρχηγών, που έλαβε τελικά ένοπλη μορφή. Ιδιαίτερα μετά την πολιορκία και την έξοδο του Μεσολογγίου η Επανάσταση έδειχνε να σβήνει.

Η Γ΄ Εθνοσυνέλευση ξεκίνησε με διασπασμένο το εθνικό μέτωπο αλλά τελικά έληξε σε ένα ενωτικό μεν, όμως

απαισιόδοξο κλίμα, στην Τροιζήνα, όπου τον Μάρτιο του 1827 ψήφισε το «Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος» και εξέλεξε Κυβερνήτη της Ελλάδος τον Ιωάννη Καποδίστρια.

Η ναυμαχία στο Ναυαρίνο, στις 20 Οκτωβρίου του 1827, με την καταστροφή του τουρκο-αιγυπτιακού στόλου και την πιο αποφασιστική επέμβαση Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας, οι οποίες με την υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου (Ιούλιος 1827) είχαν ταχθεί υπέρ της δημιουργίας ενός αυτόνομου ελληνικού κράτους εντός του πλαισίου της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, έδωσε αναπάντεχα νέα τροπή στις εξελίξεις υπέρ της ελληνικής υπόθεσης.

Με την άφιξη του Καποδίστρια στο Ναύπλιο, τον Ιανουάριο του 1828, τα ηνία της διακυβέρνησης βρίσκονταν πλέον σε καλά και δοκιμασμένα χέρια.

Το Πρωτόκολλο του Λονδίνου του Φεβρουαρίου 1830, με υπογραφές των τριών μεγάλων νικητριών δυνάμεων στη ναυμαχία του Ναυαρίνου, εξασφάλισε την πολιτική ανεξαρτησία της Ελλάδος προβλέποντας μοναρχικό πολίτευμα του ελληνικού κράτους.

Στην πράξη πρόκειται για τρία πρωτόκολλα που συνθέτουν το Πρωτόκολλο του Λονδίνου του Φεβρουαρίου 1830 και συνιστούν τη «ληξιαρχική πράξη γεννήσεως» του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους.

Το πρώτο από τα τρία ορίζει ότι «η Ελλάς θα αποτελέσει Κράτος ανεξάρτητο.

Το δεύτερο αφορά την εκλογή του ηγεμόνος για τον θρόνο της Ελλάδος, ο οποίος προσφέρθηκε στον πρίγκηπα Λεοπόλδο του Σαξ-Κομβούργου.

Το τρίτο πρωτόκολλο, μετά από απαίτηση της Γαλλίας, προβλέπει κυρίως την ελεύθερη άσκηση στην Ελλάδα της λατρείας για την Καθολική Εκκλησία.

Τον Μάιο του 1832 υπογράφηκε νέο Πρωτόκολλο στο Λονδίνο μεταξύ των τριών Δυνάμεων, Αγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας και της Βαυαρίας, με το οποίο ο Πρίγκηπας Όθων Α΄ ανακηρύσσεται κληρονομικός «Βασιλεύς της Ελλάδος». Είχε προηγηθεί η δολοφονία του Καποδίστρια, την 27η Σεπτεμβρίου του 1831.

Δύο μήνες μετά την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου, του 1832, υπογράφηκε η Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης μεταξύ της Τουρκίας και των τριών Δυνάμεων, Γαλλίας, Αγγλίας και Ρωσίας, με την οποία λύθηκε οριστικά το ζήτημα των συνόρων του ελληνικού κράτους.

Επίσης η Σάμος, η οποία είχε επαναστατήσει στις 20 Απριλίου 1821, απέκτησε με σουλτανικό φερμάνι, το 1832, αυτονομία που διατηρήθηκε μέχρι την ενσωμάτωσή της στην Ελλάδα, το 1912.

Όπως έχει καταστεί σαφές, οι εξελίξεις στα Βαλκάνια μετά το 1683 συνιστούν συνέπειες των συγκρούσεων ξένων συμφερόντων, στα οποία πρωτοστάτησαν η Τουρκία, η Αυστρία και η Ρωσία, ενώ από τις αρχές του 19ου αιώνα η Αγγλία και η Γαλλία είχαν μεγαλύτερη εμπλοκή στο λεγόμενο Ανατολικό Ζήτημα. Συγκρούστηκαν ενωμένες εναντίον της Ρωσίας κατά τη διάρκεια του Κριμαϊκού Πολέμου (1853-1856), τη νίκησαν και την υποχρέωσαν να υπογράψει τη Συνθήκη των Παρισίων, τον Μάρτιο του 1856.

Οι Ρώσοι επέστρεψαν στην Τουρκία το Καρς, ενώ η περιοχή της Μολδοβλαχίας αποσπάστηκε από τη Ρωσία και θα αποτελούσε στο μέλλον το κράτος της Ρουμανίας.

Η Ρωσία στην προσπάθειά της να απαλλαγεί από τους επαχθείς όρους της συμφωνίας κινήθηκε με εργαλείο τον Πανσλαβισμό για να εδραιώσει συμμαχίες στα Βαλκάνια, ενώ παράλληλα επένδυε και στον βουλγαρικό εθνικισμό.

Οι Βούλγαροι ανέπτυξαν το 1860 έντονες δραστηριότητες με στόχο τη δημιουργία μιας βουλγαρικής εκκλησίας ανεξάρτητης από το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Με τη σθεναρή βοήθεια της Ρωσίας, οι Βούλγαροι πέτυχαν, το 1870, την έκδοση σουλτανικού φερμανίου, με το οποίο ιδρύθηκε η Βουλγαρική Εξαρχία. Το άρθρο 10 αυτού όριζε, ότι πέραν των επαρχιών που είχαν ενταχθεί στη Βουλγαρική Εξαρχία, θα μπορούσε μελλοντικά να ενταχθεί σε αυτήν και κάθε άλλη επαρχία, εφόσον θα το επιθυμούσαν τουλάχιστον τα δύο τρίτα των ορθοδόξων κατοίκων αυτής.

Έτσι πυροδοτήθηκε μια διαμάχη μεταξύ Ελλήνων και Βουλγάρων, με μήλο της έριδος τις επαρχίες με μεικτούς πληθυσμούς.

Στην Ελλάδα, με κυβέρνηση του Αλέξανδρου Κουμουνδούρου ο για πρώτη φορά υπουργός Εξωτερικών Χαρίλαος Τρικούπης προσπάθησε να πετύχει μια συνεννόηση μεταξύ των βαλκανικών χωρών προκειμένου να διαμορφωνόταν ένα κοινό στρατιωτικό μέτωπο εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Στο πλαίσιο αυτό πέτυχε τη σύναψη της Ελληνο-Σερβικής Συνθήκης Συμμαχίας, που υπογράφηκε τον Αύγουστο του 1867 στην αυστριακή πόλη Φεσλάου.

Σύμφωνα με τη Ελληνο-Σερβική Συνθήκη Συμμαχίας του Φεσλάου, ούτε η Σερβία, ούτε η Ελλάδα επιτρεπόταν να συνάψει συμφωνίες με ξένες δυνάμεις. Η Σερβία θα διέθετε στρατό 60.000 ανδρών και η Ελλάς 30.000 και όσον το δυνατόν περισσότερα πλοία. Με τη συνθήκη αυτή για πρώτη φορά χριστιανικά κράτη στα Βαλκάνια συμμάχησαν για να πραγματοποιήσουν τις εθνικές τους βλέψεις.

Οι λεπτομέρειες της Συνθήκης ρυθμίστηκαν με ειδική στρατιωτική σύμβαση, η οποία υπογράφηκε στην Αθήνα τον Φεβρουάριο του 1868, ενώ ως ημερομηνία έναρξης ισχύος της συνθήκης ορίστηκε η 1η Σεπτεμβρίου του 1868. Δυσμενείς εσωτερικές εξελίξεις στη Σερβία δεν επέτρεψαν όμως την εφαρμογή της συνθήκης.

Η κατάσταση στα Βαλκάνια έγινε πιο σύνθετη όταν, τον Ιούλιο του 1875, επαναστάτησαν οι χριστιανοί της Ερζεγοβίνης και αργότερα της Βοσνίας.

Η εξέγερση αυτή χαιρετίστηκε με ενθουσιασμό από πανσλαβιστικούς κύκλους. Εθελοντές από τη Σερβία και το Μαυροβούνιο πλαισίωσαν τους επαναστάτες με συνέπεια να βρει ευκαιρία η Αυστρο-Ουγγαρία να παίξει τον ρόλο της προστάτιδας δύναμης ζητώντας από την Τουρκία μεταρρυθμίσεις υπέρ των χριστιανών.

Λόγω της σερβικής υποστήριξης στους επαναστάτες της Βοσνίας και της Ερζεγοβίνης ξέσπασε πόλεμος τον Ιούνιο του 1876 από τη Σερβία και το Μαυροβούνιο εναντίον της Τουρκίας, που οδήγησε σε νίκες των Μαυροβουνίων αλλά και σε απανωτές ήττες των Σέρβων. Στις 18 Οκτωβρίου του 1876, η Ρωσία με τελεσίγραφο απειλούσε την Τουρκία με πόλεμο, αν δεν σταματούσε την προέλασή της στη Σερβία. Μετά από μεσολάβηση και των ευρωπαϊκών

Δυνάμεων έλαβε χώρα η Διάσκεψη της Κωνσταντινούπολης (23 Δεκεμβρίου 1876-20 Ιανουαρίου 1877), η οποία μεριμνούσε για τη δημιουργία μιας αυτόνομης επαρχίας της Βοσνίας μαζί με το μεγαλύτερο τμήμα της Ερζεγοβίνης.

Σχετικά με τη Βουλγαρία προβλεπόταν η δημιουργία δύο αυτόνομων οθωμανικών επαρχιών, η ανατολική με πρωτεύουσα το Τύρνοβο και η δυτική με πρωτεύουσα τη Σόφια. Η έκταση της προτεινόμενης δυτικής επαρχίας έφθανε μέχρι την Κορυτσά και την Καστοριά, όμως η Τουρκία αρνήθηκε, τον Απρίλιο του 1877, να δεχθεί τις προτάσεις αυτές με συνέπεια να προκαλέσει μέσα στον ίδιο μήνα την κήρυξη του πολέμου από τη Ρωσία.

Ο ρωσικός στρατός διευκολύνθηκε από τη Ρουμανία να τη διασχίσει γρήγορα και ήδη στα τέλη Ιουλίου πέρασε στην απέναντι πλευρά του Δούναβη.

Πρώτα έπεσε η πόλη Πλέβνα, μετά η Σίπκα και στις 4 Ιανουαρίου του 1878 η Σόφια. Ακολούθησε άμεσα η κατάληψη της Φιλιπούπολης και στις 19 Ιανουαρίου υπογράφηκε συμφωνία ανακωχής στην Αδριανούπολη, ενώ τον επόμενο μήνα οι Ρώσοι βρέθηκαν στον Άγιο Στέφανο, προάστιο της Κωνσταντινούπολης, για να υπογράψουν τη διαβόητη ομώνυμη συνθήκη ειρήνης.

Αυτή η διμερής, μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας, Συνθήκη Ειρήνης του Αγίου Στεφάνου, 3 Μαρτίου 1878, δημιούργησε μια «Μεγάλη Βουλγαρία», μέσω της οποίας θα ήταν εξασφαλισμένη η ρωσική επιρροή στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και στο Αιγαίο. Η «Μεγάλη Βουλγαρία» θα περιελάμβανε εδάφη μεταξύ του Δούναβη και του Αιγαίου και μεταξύ του Ευξείνου Πόντου και των

δυτικών περιοχών της Μακεδονίας συμπεριλαμβανομένων της Καβάλας, της Έδεσσας της Καστοριάς, της Αχρίδας.

Η Αγγλία και η Αυστρο-Ουγγαρία αντέδρασαν και απαίτησαν την αναθεώρηση της συνθήκης με συμμετοχή όλων των Μεγάλων Δυνάμεων.

Η Γερμανία πήρε την πρωτοβουλία να συγκαλέσει διάσκεψη για την εκ νέου εξέταση όλων των επί μέρους ζητημάτων. Η Ρωσία αναγκάστηκε να συμφωνήσει και έτσι συνήλθε στο Βερολίνο συνέδριο, υπό την προεδρία του καγκελάριου της Γερμανίας, Όττο φον Μπίσμαρκ, στο οποίο συμμετείχαν οι έξι Μεγάλες Δυνάμεις (Αγγλία, Αυστρο-Ουγγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ρωσία) και η Τουρκία.

Το Συνέδριο του Βερολίνου (13 Ιουνίου–13 Ιουλίου 1878) αποφάσισε μεταξύ άλλων την ανεξαρτησία της Σερβίας, του Μαυροβουνίου και της Ρουμανίας, την αυτονομία της Βουλγαρίας ως ηγεμονίας, την αυτονομία της Ανατολικής Ρωμυλίας υπό χριστιανό διοικητή με κυβέρνηση φόρου υποτελούς στην Πύλη και την παραχώρηση της διοίκησης της Βοσνίας και της Ερζεγοβίνης στην Αυστρία.

Για την Ελλάδα, αν και δεν υπήρχαν συγκεκριμένες δεσμεύσεις, το κέρδος ήταν η παραχώρηση της Θεσσαλίας και μέρους της Ηπείρου, που ενσωματώθηκαν στον εθνικό κορμό το 1881. Η Μακεδονία παρέμεινε τουρκική, η Δοβρουτσά δόθηκε στη Ρουμανία και η Βεσσαραβία στη Ρωσία.

Αμέσως μετά το Συνέδριο του Βερολίνου επικρατούσε στα Βαλκάνια ένας γεωπολιτικός πυρετός, που αφορούσε σχέδια για κατασκευές σιδηροδρομικών συνδέσεων, αντίστοιχα με τα σημερινά σχέδια για κατασκευές αγωγών φυσικού αερίου. Οι σιδηροδρομικές γραμμές θεωρούνταν

γεωπολιτικά εργαλεία, που θα προετοίμαζαν το έδαφος για οικονομικές και πολιτικές διεισδύσεις. Ωθηση στο εμπόριο είχε ήδη δώσει η σιδηροδρομική σύνδεση της Φιλιππούπολης με την Κωνσταντινούπολη, το 1873.

Η ελληνική παρουσία στη Φιλιππούπολη αποτελούσε την κινητήρια δύναμη για την ευμάρεια της πόλης και της ευρύτερης περιοχής παρά το γεγονός ότι ο ελληνικός πληθυσμός αποτελούσε μειονότητα, περίπου 5.000 σε σύνολο 25.000.

Σε ολόκληρη την Ανατ. Ρωμυλία οι Έλληνες ήταν περίπου 62.000 σε σύνολο 815.00. Η ελληνική κοινότητα της Φιλιππούπολης διαλύθηκε το 1906 και οι Έλληνες σχεδόν στο σύνολό τους εγκατέλειψαν την πόλη και κατέφυγαν στην Ελλάδα.

Η ελληνική ορθόδοξη εκκλησία και τα ελληνικά σχολεία στις πόλεις της σημερινής Βουλγαρίας, αλλά και της Κωνσταντινούπολης, της Σμύρνης, της Χίου, των Κυδωνιών, της Μακεδονίας, του Βουκουρεστίου, του Ιασίου, των Ιωαννίνων, της Αθήνας κ.ά. συνέβαλαν τα μέγιστα στη διαμόρφωση μιας βουλγαρικής διανόησης, όμοια της οποίας δεν είχε προϋπάρξει μεταξύ των Βουλγάρων. Αν και κάποιοι Βούλγαροι λόγιοι εξελληνίστηκαν πλήρως λόγω της λατρείας τους στην ελληνική παιδεία, τα άτομα με ελληνική παιδεία ήταν ουσιαστικά αυτά που οδήγησαν τη Βουλγαρία στο να βρει τη δική της εθνική ταυτότητα. Π.χ., ο Βασίλ Απρίλωφ, Βούλγαρος έμπορος της Οδησού, ο οποίος είχε διατελέσει και μέλος της Φιλικής Εταιρείας, ίδρυσε το 1835 στο Γκάμπροβο το πρώτο βουλγαρικό σχολείο και πρωτοστάτησε στην προσπάθεια να απαλλαγούν οι πλούσιοι και μορφωμένοι Βούλγαροι από την ελληνολατρεία τους και να στραφούν περισσότερο προς

την κουλτούρα των Ρώσων, των οποίων η εξωτερική πολιτική έδειχνε να καλύπτει τους βουλγαρικούς εθνικούς οραματισμούς.

Γεγονός είναι, ότι λόγω της σαφούς αριθμητικής υπεροχής των Βουλγάρων, από την αρχή δημιουργήθηκε μια δυναμική για την ενσωμάτωση της Ανατ. Ρωμυλίας στην ηγεμονία της Βουλγαρίας. Αυτό συνέβη αρκετά σύντομα, τον Σεπτέμβριο του 1885. Ούτε η Τουρκία αλλά ούτε και οι Μεγάλες Δυνάμεις έδειξαν να ενοχλήθηκαν, με εξαίρεση τον τσάρο της Ρωσίας, ο οποίος ενοχλήθηκε επειδή αγνοήθηκε πλήρως από τον ηγεμόνα της Βουλγαρίας.

Η πραξικοπηματική ενσωμάτωση της Ανατ. Ρωμυλίας από τη Βουλγαρία προκάλεσε βεβιασμένη αντίδραση της Σερβίας, που της κήρυξε τον πόλεμο (Νοέμβριος 1885). Όμως, ο σερβικός στρατός ηττήθηκε μέσα σε λίγες μέρες και ο βουλγαρικός στρατός εισχώρησε σε σερβικό έδαφος, αλλά με την συμφωνία ειρήνης που ακολούθησε στο Βουκουρέστι (Φεβρουάριος 1886) αποκαταστάθηκε η προ του πολέμου εδαφική τάξη.

Την ενσωμάτωση της Ανατ. Ρωμυλίας στη Βουλγαρία ακολούθησε, το 1893, η ίδρυση της Εσωτερικής Μακεδονικής Επαναστατικής Οργάνωσης, (VMRO), η δράση της οποίας αποσκοπούσε στην προσάρτηση της Μακεδονίας στη Βουλγαρία, είτε άμεσα, είτε κατόπιν μιας ενδιάμεσης φάσης με τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου μακεδονικού κράτους. Εκεί απέβλεπε και η εξέγερση του Ίλιντεν, το 1903, με το παραπλανητικό σύνθημα «Η Μακεδονία στους Μακεδόνες».

Παράλληλα εντάθηκε ο ένοπλος αγώνας των Ελλήνων για την απελευθέρωση της Μακεδονίας.

Από το 1906 άρχισε να διαγράφεται καθαρά η επιτυχία των ελληνικών ανταρτικών ομάδων με συνέπεια τον ξεριζωμό των Ελλήνων από τη Φιλιππούπολη, τη Βάρνα, τον Πύργο, τη Σωζόπολη, την Στενήμαχο, τη Μεσημβρία, την Αγχίαλο και από άλλες πόλεις στη Βουλγαρία με σημαντικούς ελληνικούς πληθυσμούς.

Το 1908 η Αυστρο-Ουγγαρία προσάρτησε τη Βοσνία και την Ερζεγοβίνη και η αυτόνομη ηγεμονία της Βουλγαρίας, τον Οκτώβριο του 1908, αυτοανακηρύχθηκε ανεξάρτητο βασίλειο, ενώ δύο μήνες νωρίτερα το εθνικιστικό κίνημα των Νεοτούρκων είχε καταλάβει την εξουσία στη Θεσσαλονίκη.

Δεδομένου ότι μετά την επικράτηση του κινήματος των Νεοτούρκων (1908) και τους πρώτους ενθουσιασμούς ακολούθησαν διώξεις των αλλοεθνών πληθυσμών στην Οθωμανική Αυτοκρατορία με στόχο τον πλήρη εκτουρκισμό της, η έναρξη, το 1911, ιταλο-τουρκικού πολέμου με κατάληψη από την Ιταλία της Τριπολίτιδας και της Κυρηναϊκής και τον Μάιο του 1912 των Δωδεκανήσων, δημιούργησε ευκαιρία για σύμπραξη των βαλκανικών κρατών κατά της Τουρκίας για την απελευθέρωση του υπόλοιπου ευρωπαϊκού εδάφους που αποτελούσε ακόμη οθωμανική επικράτεια.

Το βαλκανικό τόλμημα της εκδίωξης της τουρκικής βαρβαρότητας από τα Βαλκάνια χωρίς τη συμπαράσταση κάποιας ξένης δύναμης ήταν πρωτόγνωρο. Τα Βαλκάνια για πρώτη φορά αποφάσιζαν και δρούσαν ενωμένα και μόνα τους.

Πρώτες υπέγραψαν συνθήκη φιλίας και συμμαχίας η Σερβία με τη Βουλγαρία, τον Φεβρουάριο του 1912, χωρίς όμως αναφορά σε κάποια συγκεκριμένη μελλοντική

διανομή εδαφών. Μια μυστική προσθήκη στη συμφωνία διευκρίνιζε, ότι τα εδάφη που θα προέρχονταν από την κοινή δράση τους θα βρίσκονταν υπό την συγκυριαρχία των δύο συμμάχων και μέσα σε τρεις μήνες από την υπογραφή της ειρήνης θα αποφασιζόταν η οριστική διανομή τους.

Η Σερβία αναγνώριζε δικαιώματα στη Βουλγαρία για εδάφη ανατολικά του ποταμού Στρυμόνα και της Ροδόπης και η Βουλγαρία αναγνώριζε αντίστοιχα δικαιώματα στη Σερβία για την περιοχή βόρεια και δυτικά του Σκάρδου. Η μεταξύ τους διανομή εδαφών μεταξύ Σκάρδου και Ροδόπης συμφωνήθηκε να ήταν υπό την κρίση της διαιτησίας του τσάρου της Ρωσίας. Στα τέλη Απριλίου του 1912 υπογράφηκε μεταξύ των δύο χωρών και μια στρατιωτική συμφωνία.

Στα μέσα Μαΐου 1912 υπογράφηκε συμφωνία αμυντικής συμμαχίας μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας, επίσης χωρίς να γίνεται αναφορά σε μελλοντική διανομή εδαφών, ενώ στις 22 Σεπτεμβρίου υπογράφηκε και στρατιωτική συμφωνία μεταξύ τους, στην οποία οριζόταν η συμβολή σε στρατό κάθε μιας τους (300.000 οι Βούλγαροι, 120.000 οι Έλληνες) συν η συμβολή του ελληνικού στόλου.

Η Σερβία είχε υπογράψει συμφωνία με το Μαυροβούνιο, που αφορούσε τον συντονισμό των στρατιωτικών επιχειρήσεων.

Στις 30 Σεπτεμβρίου του 1912 επιδόθηκε στην Τουρκία από τους πρεσβευτές των τεσσάρων συμμαχικών χριστιανικών κρατών (Βουλγαρίας, Ελλάδος, Μαυροβουνίου και Σερβίας) διακοίνωση-τελεσίγραφο για καθιέρωση ειδικού καθεστώτος αυτονομίας στις ευρωπαϊκές περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Στις 25 Σεπτεμβρίου το Μαυροβούνιο κήρυξε πρώτο τον πόλεμο κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και στις 4 Οκτωβρίου, με τη λήξη του τελεσιγράφου που της είχε επιδοθεί, η Τουρκία κήρυξε τον πόλεμο στη Σερβία και στη Βουλγαρία, ενώ στις 5 Οκτωβρίου η Ελλάδα κήρυξε τον πόλεμο στην Τουρκία.

Ο ελληνικός στρατός κινήθηκε προς τη Μακεδονία και την Ήπειρο, ο σερβικός προς τα Σκόπια και το Μοναστήρι και ο βουλγαρικός προς την Ανατολική Θράκη.

Στις 6 Οκτωβρίου ο ελληνικός στρατός κατέλαβε την Ελασσόνα και τη Δεσκάτη, στις 10, μετά από μια δύσκολη αλλά κρίσιμη νίκη στη μάχη στο Σαραντάπορο, απελευθέρωσε τα Σέρβια και στις 11 την Κοζάνη.

Στις 16 Οκτωβρίου απελευθερώθηκαν η Βέροια και η Κατερίνη.

Ακολούθησαν στις 20 τα Γιαννιτσά και στις 26 υπογράφηκε η παράδοση της Θεσσαλονίκης. Στη συνέχεια ο ελληνικός στρατός στράφηκε ανατολικά και απελευθέρωσε Φλώρινα, Καστοριά και Κορυτσά και ταυτόχρονα ο ελληνικός στόλος, εκσυγχρονισμένος και ισχυρότατος, απελευθέρωσε τη Χαλκιδική και τα νησιά του Βορείου Αιγαίου.

Στο μέτωπο της Ηπείρου απελευθερώθηκαν η Πρέβεζα, η Καλαμπάκα και το Μέτσοβο.

Στις 21 Φεβρουαρίου του 1913 ακολούθησαν τα Ιωάννινα και μέχρι τις 5 Μαρτίου απελευθερώθηκε και η Βόρειος Ήπειρος, η οποία όμως παραχωρήθηκε από τις Μεγάλες Δυνάμεις στην Αλβανία.

Στις 5 Ιανουαρίου ο ελληνικός στόλος υπό τον Ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη νίκησε τον τουρκικό στη ναυμαχία της Λήμνου και απέκτησε κυριαρχία στο Αιγαίο.

Ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος έληξε με την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης του Λονδίνου, στις 17 Μαΐου 1913.

Η Βουλγαρία δεν ικανοποιήθηκε από την εδαφική κατανομή των κερδισμένων εδαφών του Α΄ Βαλκ. Πολέμου και επιτέθηκε, τον Ιούνιο του 1913, στους μέχρι προ τινος συμμάχους της, Σερβία και Ελλάδα, χωρίς να τους έχει κηρύξει πόλεμο, ξεκινώντας έτσι τον Δεύτερο Βαλκ. Πόλεμο. Η Σερβία, η Ελλάς και η Ρουμανία συμάχησαν κατά της Βουλγαρίας, η οποία υπέστη συντριπτική ήττα, ενώ η Τουρκία εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία και ανακατέλαβε τμήμα της Ανατ. Θράκης με την Αδριανούπολη, που είχε χάσει στη διάρκεια του Πρώτου Βαλκ. Πολέμου. Η Ρουμανία κήρυξε τον πόλεμο κατά της Βουλγαρίας, εισέβαλε από τον Βορρά και έφθασε χωρίς αντίσταση σε απόσταση 40 χλμ από τη Σόφια.

Τελικά, με πρωτοβουλία του βασιλιά της Ρουμανίας, Καρόλου, συγκλήθηκε διάσκεψη στο Βουκουρέστι, όπου η Συνθήκη του Βουκουρεστίου (υπογράφηκε της 10 Αυγούστου 1913) σφράγισε ουσιαστικά της απώλειες της Βουλγαρίας μετά την ήττα της.

Το έδαφος της περιοχής την οποία συνέθετε το σύνολο της έκτασης τριών βιλαετίων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που είχαν πρωτεύουσες τη Θεσσαλονίκη, το Μοναστήρι και τα Σκόπια μοιράστηκε μεταξύ Ελλάδος (52%), Σερβίας (38%) και Βουλγαρίας (10%).

Η Ελλάς με τη συμμετοχή της στους βαλκανικούς Πολέμους αύξησε την επικράτειά της, μαζί με τα νησιά

του Αιγαίου, από 63.211 τ.χλμ σε 120.308 τ. χλμ και τον πληθυσμό της από 2.631.952 σε 4.718.221 κατοίκους.

Επίσης, με το ειδικό Πρωτόκολλο του Ιουλίου 1913 η Αλβανία ανακηρύχθηκε κυρίαρχο και ανεξάρτητο κράτος, τα βόρεια σύνορα του οποίου καθορίστηκαν τον Αύγουστο του ίδιου έτους. Αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση των αλβανικών συνόρων είχε παίξει η επιμονή της Αυστρίας να μη δινόταν στη Σερβία διέξοδος στην Αδριατική. Ως αντάλλαγμα, υπό την πίεση της Ρωσίας, είχε δοθεί στη Σερβία το Κοσσυφοπέδιο παρά το ότι υπερτερούσε σε αυτό ο αλβανικός πληθυσμός. Τη συνέπεια αυτής της γεωπολιτικής αντιπαλότητας μεταξύ Αυστρίας και Ρωσίας την υπέστη η Ελλάδα δεδομένου ότι παραχωρήθηκε στην Αλβανία ως αντιστάθμισμα η βόρειος Ήπειρος με το σκεπτικό ότι χωρίς και αυτήν δεν θα ήταν βιώσιμο κράτος.

Όσον αφορά τα ελληνο-αλβανικά σύνορα, κάτω από πιέσεις και απειλές της Ιταλίας, υπογράφηκε στις 17 Δεκεμβρίου του 1913, το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας, το οποίο καθόριζε τη συνοριακή γραμμή Ελλάδος-Αλβανίας. Έτσι, με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας τα σαντζάκια της Κορυτσάς και του Αργυροκάστρου δόθηκαν στο αλβανικό κράτος. Στις 9 Νοεμβρίου του 1921, η πρεσβευτική συνδιάσκεψη, που είχε αναλάβει να αποφασίσει για το ζήτημα της βορείου Ηπείρου, όρισε τα ελληνο-αλβανικά σύνορα σύμφωνα με τη γραμμή του Πρωτοκόλλου της Φλωρεντίας της 17ης Δεκεμβρίου του 1913.

Μεταξύ των πολλών κατηγοριών που βαραίνουν τα Βαλκάνια είναι ότι εδώ ξεκίνησε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Μετά τη δολοφονία, στις 28 Ιουνίου του 1914, από σερβικό χέρι του διαδόχου της Αυστρο-Ουγγαρίας Φραγκίσκου Φερδινάνδου και της συζύγου του Σοφίας, η

Αυστρο-Ουγγαρία, θεώρησε τη Σερβία υπεύθυνη και της κήρυξε τον πόλεμο. Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, ενέπλεξε όλες τις Μεγάλες Δυνάμεις συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ και κόστισε περίπου 20 εκ. νεκρούς και τεράστιες υλικές ζημιές.

Η επίθεση της Αυστρο-Ουγγαρίας εναντίον της Σερβίας τον Αύγουστο δεν ήταν αποτελεσματική. Μόλις τον Σεπτέμβριο του 1915 κατάφεραν τα αυστρο-ουγγρικά στρατεύματα μαζί με μια γερμανική στρατιά, να κάμψουν τη σερβική αντίσταση και να καταλάβουν το Βελιγράδι, το Σμεντέρεβο, το Ποζάρεβατς και το Κόλουμπακ.

Η Βουλγαρία, η οποία πολύ πρόσφατα είχε δεχθεί μια ταπεινωτική ήττα από τη Σερβία με απώλεια εδαφών, προσφερόταν ως κατάλληλος σύμμαχος της Αυστρο-Ουγγαρίας για να ολοκληρωνόταν η νίκη των Κεντρικών Δυνάμεων επί της Σερβίας. Στα μέσα Οκτωβρίου δύο βουλγαρικές στρατιές επιτέθηκαν στη Σερβία μέσω της κοιλάδας του Μοράβα και μέσα στον ίδιο μήνα είχαν καταλάβει τις πόλεις Κουμάνοβο, Στιπ και Σκόπια αναγκάζοντας τον σερβικό στρατό, να καταφύγει μέσω Αλβανίας στην Ελλάδα.

Η Μεγ. Βρετανία και η Γαλλία μέχρι τότε δεν είχαν σπεύσει σε βοήθεια των Σέρβων και η Ελλάδα ήταν δεσμευμένη να τηρήσει την ουδετερότητά της.

Η προώθηση δύο γαλλικών μεραρχιών στη νότια Σερβία προς υποστήριξη των υποχωρούντων Σέρβων οδήγησε σε ήττα των Γάλλων από τους Βούλγαρους στη μάχη του Κρίβολακ (Οκτώβριος/Νοέμβριος 1915) αποκόπτοντας τους Σέρβους από τη μοναδική πηγή τους άντλησης πολεμοφοδίων. Από τον σερβικό στρατό μόνον 125.000

στρατιώτες κατάφεραν να φθάσουν στην Κέρκυρα και σε άλλα ελληνικά νησιά και αργότερα στη Θεσσαλονίκη.

Οι Γερμανοί είχαν αποτρέψει τους Βούλγαρους να περάσουν τα ελληνικά σύνορα αποφεύγοντας έτσι τη συμμετοχή της Ελλάδος στον πόλεμο δίνοντας όμως άθελά τους τη δυνατότητα στις δυνάμεις της Αντάντ να ενισχύσουν τις δυνάμεις τους νότια των ελληνο-σερβικών συνόρων.

Ο αυστρο-ουγγρικός στρατός επιτέθηκε, τον Ιανουάριο του 1916, στο Μαυροβούνιο και εν συνεχεία στην Αλβανία.

Οι σύμμαχοι της Αντάντ δημιούργησαν ένα μακεδονικό μέτωπο στη Θεσσαλονίκη, στο οποίο συμπεριέλαβαν τον σερβικό στρατό.

Εν τω μεταξύ, στην Ελλάδα η πολιτική κατάσταση οδηγούνταν στα άκρα. Η χώρα ήταν ουδέτερη, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Α΄ φιλογερμανός, ενώ ο πρωθυπουργός Ελ. Βενιζέλος φιλικά προσκείμενος στη συμμαχία της Αντάντ. Ο Βενιζέλος παραιτήθηκε και η επίσημη θέση της Ελλάδος ήταν κατά της παραμονής των στρατευμάτων της Αντάντ στη Θεσσαλονίκη.

Η Βουλγαρία επιτέθηκε σε δύο μέτωπα. Ανατολικά οι Βούλγαροι κατέλαβαν την ανατολική Μακεδονία, μεταξύ Νέστου και Στρυμόνα. Στα δυτικά όμως, οι συμμαχικές δυνάμεις κατάφεραν να αμυνθούν αποτελεσματικά και να περάσουν στην αντεπίθεση.

Γαλλικές και σερβικές δυνάμεις, παρά την υποστήριξη των Βουλγάρων από γερμανικές δυνάμεις, κατέλαβαν το Καϊμακτσαλάν αναγκάζοντας τον εχθρικό στρατό να

εκκενώσει το Μοναστήρι. Οι απώλειες σε αυτό το μέτωπο ξεπέρασαν τις 50.000 νεκρούς για κάθε πλευρά.

Η κατάληψη της ελληνικής ανατολικής Μακεδονίας από βουλγαρικό στρατό προκάλεσε νέα πολιτική κρίση στην Ελλάδα, εφόσον η κυβέρνηση του πρωθυπουργού Αλέξανδρου Ζαΐμη, που επέμενε να διατηρήσει την ουδετερότητα της Ελλάδος, έδωσε διαταγή στο Δ΄ Σώμα Στρατού να εκκενώσει την περιοχή υποχωρώντας μέσω Καβάλας. Το Δ΄ Σώμα Στρατού στη βόρειο Ελλάδα, υπακούοντας στη διαταγή αρνήθηκε να πολεμήσει και παραδόθηκε. Περίπου 350 αξιωματικοί με 3.000 στρατιώτες κατέφυγαν μέσω Θάσου στη Θεσσαλονίκη, όπου εντάχθηκαν στην Εθνική Άμυνα. Οι υπόλοιποι, 6.450 στρατιώτες και αξιωματικοί συνοδευόμενοι από 93 γυναίκες και 5 παιδιά, έφθασαν τον Σεπτέμβριο του 1916 ως αιχμάλωτοι-φιλοξενούμενοι στη γερμανική πόλη Γκαίρλιτς, όπου άλλοι πέθαναν σύντομα από επιδημία, άλλοι ενσωματώθηκαν στην τοπική κοινωνία και άλλοι επέστρεψαν αργότερα στην Ελλάδα.

Η ατιμωτική αυτή παράδοση αμαχητί εδάφους, που είχε αποκτηθεί με αίμα στον πολύ πρόσφατο Δεύτερο Βαλκανικό Πόλεμο, οδήγησε σε πραξικόπημα βενιζελικούς αξιωματικούς και στη δημιουργία στη Θεσσαλονίκη, στις 16 Σεπτεμβρίου του 1916, μιας δεύτερης ελληνικής κυβέρνησης, της επαναστατικής φιλοβενιζελικής κυβέρνησης Εθνικής Αμύνης.

Τον Ιούνιο του 1917 ανατράπηκε ο βασιλιάς Κωνσταντίνος και η νέα κυβέρνηση, υπό τον Βενιζέλο, κήρυξε τον πόλεμο στις Κεντρικές Δυνάμεις. Παράλληλα, η Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917 είχε ως συνέπεια την αποχώρηση της Ρωσίας από τη συμμαχία της Αντάντ γεγονός που σφαγίσθηκε με τη συνθήκη του

Μπρεστ-Λιτόφσκ, μεταξύ Ρωσίας και Κεντρικών Δυνάμεων, στις 3 Μαρτίου 1918, όμως διαθέσιμος στην Αντάντ ήταν πλέον όλος ο ελληνικός στρατός, 9 μεραρχίες. Τον Μάιο του 1918 ο ελληνικός στρατός με τη νίκη στη μάχη του Σκρα ξεκίνησε νικηφόρα τη συμμετοχή του στη συμμαχία της Αντάντ.

Η ήττα της Βουλγαρίας, στις 15 Σεπτεμβρίου 1918, στη μάχη στο Dobro Pole (στη σημερινή ΠΓΔΜ) ακολουθήθηκε μετά δύο εβδομάδες από την έξοδό της από τη συμμαχία των Κεντρικών Δυνάμεων δεδομένου ότι η έκβαση του Α΄ Παγκ. Πολέμου ήταν πλέον ορατή.

Ο γαλλικός και ο σερβικός στρατός απελευθέρωσαν τη Σερβία και με την υπογραφή της ανακωχής της Αυστρο-Ουγγαρίας ο πόλεμος οδηγήθηκε στη λήξη του.

Τις συνέπειες του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου σφράγισαν μια σειρά από κύριες συνθήκες ειρήνης με κυριότερη τη Συνθήκη των Βερσαλλιών, μεταξύ των συμμάχων και της Γερμανίας, η οποία υπογράφηκε στις 28 Ιουνίου του 1919 και θεωρείται «υπεύθυνη» για τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ακολούθησε η Συνθήκη του Αγίου Γερμανού, η οποία υπογράφηκε στις 10 Σεπτεμβρίου του 1919 ενταφιάζοντας τη Δυναδική Μοναρχία των Αψβούργων και δημιουργώντας το νέο, μικρό περικόλειστο, κράτος της Αυστρίας με έκταση 84.000 τ.χλμ και 6,5 εκ. κατοίκους.

Η επόμενη συνθήκη, που υπογράφηκε στις 27 Νοεμβρίου 1919, η Συνθήκη του Νειγύ, έχει ιδιαίτερη σημασία για τις ισορροπίες που προέκυψαν στα Βαλκάνια, εφόσον καθόρισε τις σχέσεις των συμμάχων με τη Βουλγαρία. Υπογράφηκε από 22 χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Η ηττημένη Βουλγαρία αναγκάστηκε να

παραχωρήσει τη Δυτ. Θράκη στην Ελλάδα, στερούμενη πλέον εξόδου στο Αιγαίο, προβλεπόταν όμως μια μελλοντική ρύθμιση για διευκόλυνση εξόδου της Βουλγαρίας στο Αιγαίο. Επίσης, παραχώρησε τη Νότιο Δοβρουτσά στη Ρουμανία και εδάφη στα δυτικά σύνορά της, στη Σερβία. Επιπρόσθετα, η Βουλγαρία υποχρεώθηκε να καταβάλλει χρηματικές αποζημιώσεις και να περιορίσει την ισχύ των ενόπλων δυνάμεών της.

Η επόμενη συνθήκη ειρήνης, η Συνθήκη του Τριανόν, υπογράφηκε στις 4 Ιουνίου του 1920 και ρύθμισε τα θέματα της Ουγγαρίας με τους συμμάχους.

Πέμπτη κατά σειρά υπογράφηκε, στις 10 Αυγούστου του 1920, η Συνθήκη των Σεβρών, ιδιαίτερης σημασίας για την Ελλάδα, εφόσον επρόκειτο, αν εφαρμοζόταν, να ρυθμίσει τα θέματα της Τουρκίας με 18 συμμαχικά κράτη. Με βάση τη συνθήκη αυτή, η Τουρκία κρατούσε μεν την Κωνσταντινούπολη, έχανε όμως το 80% των εδαφών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Επίσης, προβλεπόταν, αφενός αναγνώριση ανεξάρτητου αρμενικού κράτους, αφετέρου παραχώρηση από την Τουρκία αυτονομίας στο Κουρδιστάν.

Η Συνθήκη των Σεβρών περιελάμβανε και πολλές άλλες ρυθμίσεις, που κάλυπταν εδάφη από το Μαρόκο μέχρι την Αραβική Χερσόνησο και την Κύπρο, της οποίας αναγνωριζόταν η οριστική προσάρτηση στην Αγγλία.

Όμως, η Συνθήκη των Σεβρών δεν εφαρμόστηκε ποτέ διότι αντικαταστάθηκε από τη Συνθήκη της Λωζάννης, 24 Ιουλίου του 1923, η οποία είναι και η τελευταία συνθήκη που ρύθμισε θέματα του Α΄ Παγκ. Πολέμου.

Τη συνθήκη υπέγραψαν, από τη μια πλευρά, η Μεγάλη Βρετανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Ιαπωνία, η Ελλάς, η Ρουμανία, το βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων και από την άλλη πλευρά, η Τουρκία. Οι ΗΠΑ συμμετείχαν ως παρατηρητής.

Το παράρτημα που καθορίζει το καθεστώς των Στενών υπογράφηκε και από εκπρόσωπο της Ρωσίας.

Η συμφωνία για την ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας (Ελλήνων ορθοδόξων τουρκικής υπηκοότητας εγκαταστημένων στην Τουρκία και μουσουλμάνων ελληνικής υπηκοότητας εγκαταστημένων στην Ελλάδα), υπογράφηκε από τις δύο χώρες. Εξαιρέθηκαν της ανταλλαγής οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης και οι μουσουλμάνοι της Δυτ. Θράκης. Το μέτρο αφορούσε συνολικά περίπου 1,4 εκ. Έλληνες της Μικράς Ασίας και περίπου 480.000 μουσουλμάνους της Ελλάδος.

Η Τουρκία παραιτήθηκε κάθε δικαιώματός της στα νησιά Αστυπάλαια, Ρόδο, Χάλκη, Κάρπαθο, Κάσο, Τήλο, Νίσυρο, Κάλυμνο, Λέρο, Πάτμο, Λειψούς, Σύμη, Κω και Καστελλόριζο και στις νησίδες που εξαρτώνται από αυτά. Επιπρόσθετα, αναγνώρισε εκ νέου την προσάρτηση της Κύπρου στη Μεγ. Βρετανία.

Επίσης, αναγνώρισε την κυριαρχία της Ελλάδος στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, Λήμνο, Σαμοθράκη, Χίο, Σάμο, Ικαρία και Λέσβο. Για τα νησιά Χίο, Λέσβο, Σάμο και Ικαρία η Ελλάς ανέλαβε την υποχρέωση να μη δημιουργήσει ναυτικές βάσεις και να μη τα οχυρώσει. Η Ίμβρος και η Τένεδος επιδικάσθηκαν, με ειδικό καθεστώς, στην Τουρκία.

Η συνθήκη κάλυψε και θέματα της αραβικής επαρχίας της διαλυμένης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, τα οποία κάλυπτε και η Συνθήκη των Σεβρών, ενώ περί Αρμενίας και Κουρδιστάν δεν υπάρχει καμία σχετική αναφορά σε αυτήν.

Οι βαλκανικές χώρες βρίσκονταν ουσιαστικά στο σύνολό τους υπό δικτατορικά καθεστώτα. Στις Αλβανία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, και Ρουμανία τα ηνία της χώρας κρατούσαν αντίστοιχα, οι βασιλιάδες Ζώγου (από το 1925), Αλέξανδρος (από το 1929), Μπόρις (από το 1935), και Κάρολος Β΄ (από το 1938), ενώ στην Ελλάδα υπήρχε η δικτατορία του Μεταξά, από το 1936. Οι δικτατορίες ήταν κατά κάποιο τρόπο «του συρμού» στην Ευρώπη, αν λάβουμε υπόψη και τα δικτατορικά καθεστώτα της Ιταλίας, της Πορτογαλίας, της Γερμανίας και της Ισπανίας.

Οι Δυνάμεις που ανταγωνίζονταν πλέον στον βαλκανικό χώρο ήταν η Αγγλία, η Γαλλία και η Ιταλία, οι οποίες διέθεταν και ανάλογες προσπάθειες στα βαλκανικά καθεστώτα. Η Αγγλία ως ναυτική δύναμη είχε την Ελλάδα, η Γαλλία κάλυπτε τη Γιουγκοσλαβία και επηρέαζε την γλωσσικά λατινίζουσα Ρουμανία, η Ιταλία είχε εγκλωβίσει την Αλβανία και είχε ισχυρή πρόσβαση (μέσω του Βατικανού) στην καθολική Κροατία, ενώ η Βουλγαρία ήταν δεμένη στη Γερμανία.

Μετά τις υπογραφές, της γερμανο-ιταλικής στρατιωτικής συμμαχίας, στις 22 Μαΐου 1939 και του συμφώνου μη επιθέσεως μεταξύ Γερμανίας και Σοβ. Ένωσης, στις 23 Αυγούστου 1939, άρχισε στα Βαλκάνια ένα εδαφικό ξεκοκκάλισμα.

Με το μυστικό παράρτημα του Συμφώνου Μολότωφ-Ρίμπεντροπ, του Αυγούστου 1939, η Βεσσαραβία

περιήλθε υπό σοβιετική επιρροή με συνέπεια, τον Ιούνιο 1940, να ακολουθήσει σοβιετικό τελεσίγραφο προς τη Ρουμανία για άμεση παράδοση της Βεσσαραβίας και της βόρειας Μπουκοβίνας, όπως και έγινε.

Επίσης, εκχωρήθηκε η βόρεια Τρανσυλβανία από τη Ρουμανία στην Ουγγαρία και επιστράφηκε στη Βουλγαρία η Νότ. Δοβρουτσά, που είχε κατακτηθεί από τη Ρουμανία στη διάρκεια του Δευτέρου Βαλκ. Πολέμου.

Στη συνέχεια, η Ρουμανία συμμαχισε με τη Γερμανία.

Αναφέρουμε εδώ το Ελληνικό Έπος στα βουνά της Αλβανίας. Να θυμίσουμε τι έλεγαν τότε οι σύμμαχοι: «Μέχρι τώρα λέγαμε ότι οι Έλληνες πολεμούν σαν ήρωες, από τώρα θα λέμε ότι οι ήρωες πολεμούν σαν Έλληνες». Οι ίδιοι μας είπαν αργότερα, ότι δεν έχουν σταθερούς φίλους, αλλά σταθερά συμφέροντα.

Στις 27 Σεπτεμβρίου 1940 είχε υπογραφεί στο Βερολίνο το Τριμερές Σύμφωνο από τη Γερμανία, την Ιταλία και την Ιαπωνία, το οποίο διευρύνθηκε με την ένταξη, την 1η Μαρτίου 1941, της Βουλγαρίας, την οποία ακολούθησε, στις 25 Μαρτίου η ένταξη της Γιουγκοσλαβίας. Όμως, μετά δύο μέρες, πραξικόπημα στο Βελιγράδι, δεν επέτρεψε την ένταξη της Γιουγκοσλαβίας στις δυνάμεις του Άξονα.

Η επίθεση κατά της Γιουγκοσλαβίας άρχισε στις 6 Απριλίου από τη Βουλγαρία, η οποία εξαπέλυσε συγχρόνως επίθεση εναντίον της Ελλάδος καταλαμβάνοντας τη Θεσσαλονίκη και φθάνοντας μέχρι την Οχρίδα, όπου βρίσκονταν ήδη ιταλικές δυνάμεις που είχαν εισβάλλει μέσω Αλβανίας. Άλλες ιταλικές δυνάμεις έφθασαν στη Λιουμπλιάνα της Σλοβενίας, ενώ γερμανικές δυνάμεις με ορμητήριο την Αυστρία έφθασαν στο Ζάγκρεμπ και οι Ούγγροι εισέβαλαν στη Βοϊβοντίντα

φθάνοντας μέχρι το Όσιγιεκ και το Νόβι Σαντ. Το Βελιγράδι έπεσε στις 11 Απριλίου. Η Γιουγκοσλαβία, σε συνάντηση Χίτλερ Μουσολίνι στη Βιέννη, 22-24 Απριλίου, μοιράστηκε σε 9 ζώνες. Η Γερμανία πήρε το βόρειο τμήμα της Σλοβενίας και ολόκληρο το Βανάτο. Η Ιταλία πήρε νότια Σλοβενία, μεγάλο μέρος των δαλματικών ακτών, Μαυροβούνιο, Κόσσοβο και το ανατολικό τμήμα της σημερινής ΠΓΔΜ. Η Ουγγαρία κατέλαβε μικρό τμήμα της ανατ. Σλοβενίας και τμήμα της Βοϊβοντίνας και η Βουλγαρία το υπόλοιπο τμήμα της σημερινής ΠΓΔΜ και τη συνορεύουσα με Βουλγαρία περιοχή της νότιας Σερβίας. Δημιουργήθηκε επίσης ένα ανεξάρτητο κροατικό κράτος, φίλιο του Άξονα, που περιελάμβανε και τις Βοσνία και Ερζεγοβίνη.

Η επίθεση εναντίον της Ελλάδος από τον γερμανικό στρατό ξεκίνησε στις 6 Απριλίου και μετά δύο εβδομάδες η χώρα είχε υποκύψει, με εξαίρεση την Κρήτη, η οποία υπέκυψε στα τέλη Μαΐου.

Με τη λήξη του πολέμου τα ηνία της εξουσίας στη Γιουγκοσλαβία και Αλβανία ανέλαβαν οι πρωτοστατήσαντες αντιστασιακοί αρχηγοί στα χρόνια της κατοχής, Τίτο και Εμβέρ Χότζα αντίστοιχα.

Στη Ρουμανία με επέμβαση του βασιλιά Μιχαήλ, στις 23 Αυγούστου του 1944, οι ηγεσίες στρατού και κυβέρνησης συνελήφθησαν και αντικαταστάθηκαν από ρωσόφιλες και δύο μέρες αργότερα, αφού είχε προηγηθεί γερμανικός βομβαρδισμός του κέντρου του Βουκουρεστίου, ο Μιχαήλ κήρυξε τον πόλεμο στη Γερμανία και στην Ουγγαρία.

Ο σοβιετικός στρατός μπήκε στο Βουκουρέστι στις 30 Αυγούστου και στις 12 Σεπτεμβρίου υπογράφηκε στη

Μόσχα ανακωχή με την παρουσία Άγγλων και Αμερικανών. Η Ρουμανία ανέλαβε υποχρέωση να πολεμήσει εναντίον της Γερμανίας και να καταβάλλει πολεμική αποζημίωση. Η βόρεια Τρανσυλβανία επιστράφηκε στη Ρουμανία, η οποία όμως παραιτήθηκε από την αξίωσή της για τη Βεσσαραβία και τη βόρεια Μπουκοβίνα υπέρ της Σοβ. Ένωσης.

Αντίθετα με τους Ρουμάνους, οι Βούλγαροι επιφύλαξαν θερμή υποδοχή στον ρωσικό στρατό, ο οποίος πέρασε τα βουλγαρικά σύνορα στις 8 Σεπτεμβρίου και στις 9 του μηνός σχηματίστηκε κυβέρνηση, που εκκένωσε τις κατεχόμενες Μακεδονία και Θράκη.

Οι άμεσες εξελίξεις που οδήγησαν στην οριστική ρήξη Τίτο-Στάλιν, το 1948, υπήρξαν καθοριστικές της νέας μακρόχρονης πορείας της εξωτερικής πολιτικής της Γιουγκοσλαβίας: Τρίτος Δρόμος – Αδέσμευτοι.

Στη Διάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων του 1946 η Ελλάς είχε προβάλει με επιμονή τις αξιώσεις της για τη βόρειο Ήπειρο και τα Δωδεκάνησα και τελικά ικανοποιήθηκε μόνο ως προς τα Δωδεκάνησα. Οι διπλωματικές σχέσεις Ελλάδος – Αλβανίας αποκαταστάθηκαν μόλις τον Μάιο του 1971 με ανταλλαγή πρέσβων (μετά το 1939).

Ο πολιτικός χάρτης των Βαλκανίων που διαμορφώθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο παρέμεινε αναλλοίωτος μέχρι την κατάρρευση του κομμουνισμού, η οποία ακολουθήθηκε άμεσα από τη διάλυση της πολυεθνικής Γιουγκοσλαβίας.

Τον Ιούνιο του 1991 αποσχίστηκαν από τη Γιουγκοσλαβία η Σλοβενία και η Κροατία, η ανεξαρτησία των οποίων αναγνωρίστηκε από την ΕΕ τον Ιανουάριο του 1992. Η

κήρυξη της ανεξαρτησίας της Β&Ε, τον Απρίλιο του 1992, προκάλεσε άμεσα έναν ιδιαίτερα αιματηρό πόλεμο, που σταμάτησε μόλις τον Νοέμβριο του 1995 με τη Συμφωνία του Ντέιτον.

Τον Απρίλιο του 1992, οι μέχρι τότε ομόσπονδες δημοκρατίες της Σερβίας και του Μαυροβουνίου σχημάτισαν ένα νέο κράτος με το όνομα Γιουγκοσλαβία, ενώ το κομμάτι της πρώην Γιουγκοσλαβίας, που είχε μείνει από τον Απρίλιο του 1992 μόνο του στο νοτιότερο τμήμα της πρώην Γιουγκοσλαβίας, έλαβε τον Απρίλιο του 1993 την προσωρινή ονομασία «Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας», με την οποία έγινε δεκτό στον ΟΗΕ με τη σύμφωνη γνώμη και της Ελλάδος.

Το Μαυροβούνιο ανεξαρτητοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2006 και με την απόσχισή του από το κοινό κράτος με τη Σερβία προέκυψε ως ανεξάρτητο κράτος και η Σερβία.

Το τελευταίο κράτος, έβδομο κατά σειρά, που δημιουργήθηκε από την αποσύνθεση της Γιουγκοσλαβίας είναι το Κόσσοβο, το οποίο αποσχίστηκε πραξικοπηματικά από τη Σερβία υπό την προστασία της Δύσης και κήρυξε την ανεξαρτησία του τον Φεβρουάριο του 2008.

Το Κόσσοβο δεν το έχουν αναγνωρίσει πέντε χώρες της ΕΕ (Ελλάς, Κύπρος, Ρουμανία, Ισπανία και Σλοβακία), αλλά και πολύ μεγάλες και σημαντικές χώρες, όπως η Ρωσία, η Κίνα, η Ινδία, η Βραζιλία κ.ά. Επίσης, δεν είναι μέλος του ΟΗΕ δεδομένου ότι η Ρωσία, υποστηρίζοντας τη Σερβία, προβάλλει βέτο ως Μόνιμο Μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Το ΝΑΤΟ και η ΕΕ κυριαρχούν στα Βαλκάνια. Αντίθετα, η Ρωσία διαθέτει επιρροή στη Σερβία, στη Σερβική

Δημοκρατία της Β&Ε, ελάχιστη επιρροή στην ΠΓΔΜ και στη Μολδαβία.

Όλα αυτά τα κράτη, στα οποία η Ρωσία διαθέτει κάποια επιρροή, είναι περικλειστα.

Παρά ταύτα, η Ρωσία διαθέτει μια ξεχωριστή κυριαρχία στα Βαλκάνια δεδομένου ότι υπάρχει μεγάλη εξάρτηση των βαλκανικών χωρών από το ρωσικό αργό πετρέλαιο και το φυσικό αέριο.

Εκτός της Δύσης και της Ρωσίας παρατηρείται τα πρόσφατα χρόνια μια όλο και εντονότερη οικονομική παρουσία της Κίνας στα Βαλκάνια με χορηγήσεις δανείων εκ μέρους κινεζικών τραπεζών προκειμένου να κατασκευάζονται από κινεζικές εταιρείες μεγάλα έργα υποδομής.

Πολιτική επιρροή στα Βαλκάνια έχει ως κοντινή περιφερειακή δύναμη και η Τουρκία με προίκα το οθωμανικό παρελθόν στην περιοχή και τα μουσουλμανικά απομεινάρια, στη Β&Ε, στο Κόσσοβο, στην Αλβανία, στην ΠΓΔΜ και στη Βουλγαρία.